

Prezentowane opracowanie jest istotnym osiągnięciem w zakresie porządkowania wiedzy politologicznej; jest ono jednak dziełem zbiorowym, zawiera zatem – co jest naturalne – wiele ujęć i interpretacji; ujawniają się w nim różne style i sposoby widzenia problemów. Mimo szczytnego założenia – skupienia się na interpretacji z punktu widzenia metodologii politologii, zauważa się posługiwanie się w dużej mierze literaturą prawa, socjologii. Ujawnia się w tym w pełni stan rozwoju politologii jako dyscypliny *in statu nascendi*, pełnej pojęciowej wieloznaczności, korzystania w dużej mierze z dorobku innych dyscyplin naukowych, pokrewnych politologii ze względu na przedmiot zainteresowań.

Ogólnie opracowanie zasługuje na dużą uwagę, zwłaszcza w procesie edukacji akademickiej.

Andrzej Chodubski

Populizm na przełomie XX i XXI wieku. Panaceum czy pułapka dla współczesnych społeczeństw, red. Maria Marczevska-Rytko, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2006, ss. 250.

W ostatnim czasie na rynku wydawniczym pojawiła się ciekawa pozycja poświęcona zagadnieniu populizmu we współczesnej polityce. Z całą pewnością szczególną uwagę należy poświęcić właśnie tej książce. Po pierwsze wpisuje się ona doskonale w istniejącą już bibliografię, trzeba tu chociażby wspomnieć o pracy pod redakcją Ryszarda Markowskiego pt. *Populizm a demokracja*, czy też książce autorstwa Joanny Dzwonczyk zatytułowanej *Populistyczne tendencje w społeczeństwie postsocjalistycznym*. Po drugie zaś omawiana pozycja daje czytelnikowi znacznie szerszy obraz.

Redaktorem naukowym recenzowanego tomu jest dr hab., profesor Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie Maria Marczevska-Rytko, autorka i redaktor naukowy wielu prac, rozpraw naukowych oraz artykułów publikowanych zarówno w Polsce, jak i zagranicą. W szczególności należy wskazać na najważniejsze w jej dorobku naukowym prace, a mianowicie: *Populizm. Z teorii i praktyki politycznej w Ameryce Łacińskiej*, czy też *Populizm. Teoria i praktyka, Demokracja bezpośrednia w teorii i praktyce*.

Wśród głównych kierunków zainteresowań Marii Marczevskiej-Rytko znajdują się zagadnienia z zakresu historii myśli politycznej, religii i związków wyznaniowych, ruchów i systemów politycznych oraz stosunków międzynarodowych.

Jak podkreśla się w literaturze przedmiotu populizm stanowi zachowanie polityczne polegające na głoszeniu tych poglądów, które są obecnie najbardziej popularne w danej grupie społecznej, poglądów dzięki którym można zdobyć większą popularność, bez konieczności analizowania ich sensu oraz zastanawiania się nad realnymi możliwościami i rzeczywistymi skutkami wprowadzenia ich w czyn. Wielokrotnie populizm przybiera formę „przypodobania się społeczeństwu, wyborcom poprzez krytykowanie ekipy rządzącej.

Do typowych przykładów populizmu obecnego na współczesnej scenie politycznej, zwłaszcza podczas kampanii wyborczej, zaliczyć należy: jednoczesne głoszenie konieczności obniżenia podatków, przy jednoczesnym zapewnieniu wzrostu wydatków na opiekę socjalną, bez zastanawiania się jak w tej sytuacji zrównoważyć wydatki budżetowe.

W debacie politycznej „populizm” jest często używanym epitetem, który ma mającym zdyskredytować poglądy i działania przeciwników politycznych. Należy podkreślić, że właśnie tego powodu, w zależności od posiadanych poglądów i sympatii za „populistyczne” można uznać różne, często zupełnie odmiennie poglądy i ugrupowania.

Należy wskazać, że popularność populistów zależy od wielu czynników, m.in. poziomu aktywności politycznej społeczeństwa, jak również rozkładu wykształcenia. W rozwiniętym społeczeństwie obywatelskim populisci w niewielkim stopniu mają możliwość realnego wpływu na kształtowaną politykę.

Recenzowana praca pt. *Populizm na przełomie XX i XXI wieku. Panaceum czy pułapka dla współczesnych społeczeństw* stara się odpowiedzieć na następujące pytanie: czy populizm stanowi pułapkę dla współczesnych społeczeństw, czy też może być postrzegany jako próba uczulenia rządzących na problemy, z którymi nie radzą sobie współczesne demokracje liberalne. Autorzy artykułów zamieszczonych w omawianym tomie zastanawiają się również czy populizm stanowi zagrożenie dla demokracji czy też jej uzupełnienie.

Prezentowana praca zbiorowa składa się z trzech części oraz suplementu. Część pierwsza poświęcona została na omówienie problemów terminologiczno-metodologicznych. Zagadnieniami tymi zajęli się Jerzy Szacki, który zaprezentował zależność pomiędzy populizmem a demokracją, Roman Tokarczyk, który odnalazł na konstytucyjne cechy populizmu, Dani Filc, z próbą zdefiniowania tej koncepcji, Andrzej Bembenista, omawiający specyficzny model przywództwa populistycznego, Eugeniusz Ponczek wskazujący na trwałość, zmiennność i następstwa populizmu oraz redaktorka książki Maria Marczevska-Rytko przedstawiająca nowy populizm. Część druga omówiono źródła, koncepcje i uwarunkowania polityczne. Swoje teksty zamieścili w niej m.in. Joanna Dzwonczyk, Agnieszka Kasińska-Metryka, Andrzej K. Piasecki, Marek Jeliński. Część trzecia tomu zawiera analizę przykładów populizmu w świecie. Teresa Sasińska-Klas, Jery Sielski, Olgierd Grott przedstawili przykłady populizmu w Polsce (Andrzej Lepper, Samoobrona, narodowi-socjaliści), Roman Bäcker i Kazimierz Malak zajęli się rosyjskim populizmem. Kolejni autorzy zaprezentowali przykłady z Katalonii, Szwecji, Niemiec, Stanów Zjednoczonych. Wojciech Stankiewicz, przedstawił przykłady populizmu w Polsce i na świecie. Ostatnią część recenzowanej pracy stanowi suplement, w którym zamieszczony został artykuł Marii Marczevskiej-Rytko prezentujący zjawisko populizmu na łamach „Gazety Wyborczej” i „Rzeczpospolitej”. Wojciech Ziętara przedstawił natomiast wykaz wybranej polskiej literatury na temat populizmu oparty na zasobach bibliotecznych Biblioteki Narodowej w Warszawie oraz bibliotek uniwersyteckich i szkół wyższych. W wykazie uwzględniono zarówno publikacje zwarte, jak i artykuły naukowe i wybrane artykuły prasowe.

Zawartość prezentowanego tomu w pełni oddaje wieloznaczność pojęcia populizmu, które w końcu XX wieku stało się jednym z pojęć kluczowych w nauce o polityce. Z aprobatą należy przyjąć dokonany przez redaktora pracy podział zgromadzonego materiału na część teoretyczno-metodologiczną i część praktyczną. Zamieszczone teksty charakteryzuje poprawna konstrukcja, żywy język, dobry warsztat naukowy, jak również bogactwo materiałów źródłowych. Autorzy korzystali tak z polskich publikacji, jak również, i przede wszystkim, z zasobów literatury obcojęzycznej. W tomie omówiono zagadnienia nieobecne dotąd w polskich publikacjach. Z całą pewnością pomoże to wzbogacić wiedzę dotyczącą populizmu.

W artykułach zawartych w trzeciej części omawianej pracy przedstawiono treści wcześniej nieporuszone w polskim dyskursie naukowym. Kolejną zaletą książki pt. *Populizm na przełomie XX i XXI wieku. Panaceum czy pułapka dla współczesnych społeczeństw* jest obecność w niej autorów zagranicznych.

Zgodnie z zamierzeniem redaktora książki, adresatami pracy są przede wszystkim osoby zainteresowane współczesną sceną polityczną i zachodzącymi na niej procesami, przeobrażeniami, ale także do osoby zajmujące się zawodowo tą problematyką (pracowników naukowych, badaczy, ale też i studentów), jak również praktycy (samorządowcy, politycy).

Podsumowując, z uwagi na niezwykle aktualny temat, przy jednocześnie ubogiej literaturze przedmiotu poświęconej temu zagadnieniu z całą stanowczością pragnę zarekomendować recenzowaną pracę wszystkim osobom zainteresowanym problematyką populizmu we współczesnej polityce.

Joanna Marszałek-Kawa

